

Începuturile procesului de colectivizare în sud-estul Transilvaniei (1949)

Cuvinte cheie: colectivizare, Sud-Estul Transilvaniei, 1949, comunism

Key words: collectivization, South-eastern Transylvania, 1949, communism

Abstract

This study aims to present the outbreak of the collectivization process from 1949 in the south-east of Transylvania, in the former counties: Odorhei, Târnava-Mica, Târnava-Mare, focusing on the former county of The Three-Chairs. The primary source of documentation consists in the existing records from the Fund CC of P.C.R – Agrarian Section.

Cercetările secvențiale privind procesul de colectivizare sunt încă puține în istoriografia noastră, în ciuda faptului că fenomenul a avut o amploare deosebită. Între aceste excepții se numără și o serie de analize dedicate problemei agrare la nivelul unor foste structuri administrative teritoriale, precum județele istorice (perioada 1949-1950) – Teleorman¹, Alba², Brăila³, Vâlcea⁴, Bihor⁵, Satu Mare⁶, Trei Scaune⁷, Bihor-Crișana⁸ etc.

Studiul își propune să prezinte declanșarea procesului de colectivizare în anul 1949 în partea de sud-est a Transilvaniei, respectiv în fostele județe: Odorhei⁹, Târnava-Mică¹⁰, Târnava-Mare¹¹, cu accent pe fostul județ Trei-Scaune¹². Sursa primară de documentare o constituie documentele existente în cadrul fondului C.C. al P.C.R. – Secția Agrară¹³.

Recapitulând pe scurt evenimentele petrecute între 21 februarie 1948 atunci când Gheorghiu-Dej declara că este necesară „întărirea economică a micului producător”¹⁴ și 3-5 martie 1949 când același Dej cere „desființarea imediată a exploatării chiaburești la sate, mobilizând în această luptă întreaga țărănie muncitoare”¹⁵ observăm că este o perioadă scurtă, bogată în evenimente și semne prevestitoare privind procesul care va urma.

Mai întâi pe 9 aprilie 1948 același Dej dă asigurări că „proprietatea particulară și dreptul la moștenire sunt recunoscute și garantate de stat... Constituția noastră (cea din 1948 n.n.) va consfinți proprietatea pământului pentru cei care-l muncesc”¹⁶.

Pe 22 mai 1948, se înființează Administrația Fermelor de Stat și a Stațiunilor de Mașini¹⁷, la 23 iunie se reglementează circulația și regimul juridic al imobilelor agricole¹⁸.

La 2 iulie se înființează Comisiunea de Stat a Planificării¹⁹, iar pe 6 iulie se stabilește regimul de colectare a cerealelor²⁰.

Rezoluția Cominformului din iunie 1948 reprezintă punctul de cotitură în abordarea de către P.M.R./P.C.R. a problematicii cooperativizării pentru că stabilește principiile care vor sta la baza strategiei colectivizării agriculturii în România, campanie ce va fi declanșată oficial o dată cu Plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949.

Din acest moment lucrurile se schimbă și alți lideri ai P.M.R./P.C.R. încep să își expună poziția în privința procesului de colectivizare. Mai întâi Ana Pauker, la 2 octombrie 1948, declara că victoria socialismului în România nu este de conceput fără îndeplinirea colectivizării²¹. În același ziar, pe 7 noiembrie, Teohari Georgescu elogia modelul colectivizării²².

Pe 27 decembrie 1948, Gheorghiu-Dej menționează că „trecerea țăranimii în gospodării colective este singurul mijloc prin care țăranimea săracă și mijlocașă poate scăpa de mizerie și înapoiere”, dar avertizează că „sub nici un motiv și în nici un caz țăranimea nu trebuie forțată să treacă la forma gospodăriilor colective”²³.

Anul 1949 este anul începutului real al procesului de colectivizare în România.

Contextul extern, în special relațiile cu Moscova, a jucat un rol important, în stabilirea liniei generale, chiar dacă în privința tacticii de moment, factorul politic intern a avut o libertate relativă de decizie.

Modelul de agricultură care avea să fie practicat în România era cel sovietic, care pleca de la experiența acumulată în anii războiului civil și în perioada imediat următoare, cât și de la experimentele efectuate în teritoriile ocupate în 1939-1940, în special în țările baltice. Baza teoretică fusese stabilită de către Lenin și Sta-

lin, printre conceptele utilizate figurând și cel al „luptei de clasă” în lumea rurală. Pentru liderii comuniști est-europeni chemați acum să le aplice, aceste concepte nu reprezentau lucruri noi, având în vedere pregătire lor ideologică efectuată sub supravegherea Cominternului, în perioada interbelică. Și atunci, ca și după război, fidelitatea față de dogmă a fost considerată esențială pentru păstrarea unei funcții de conducere, ascensiune ierarhică sau pentru păstrarea libertății. În vara lui 1948, W. Gomulka și-a exprimat dezacordul față de unele din principiile cu privire la agricultură ce urmau a fi cuprinse în Rezoluția Cominformului. Un an mai târziu, liderul polonez era exclus din partid și aruncat în închisoare.

Strategia cu privire la colectivizare, în fiecare țară unde partidele comuniste ajunseră la putere, urma îndeaproape recomandările făcute de Lenin și Stalin în diverse momente ale procesului de colectivizare în U.R.S.S. Astfel, reformele agrare din 1945 erau inspirate din *Decretul asupra pământului* elaborat de bolșevici la 8 noiembrie 1917. Ele aveau în vedere atragerea țărănimii de partea comuniștilor și distrugerea unui dușman politic, marii proprietari de terenuri agricole. În 1919, Lenin afirma că acela care va încerca să rezolve problema colectivizării prin coerciție față de țărănimea mijlocie „va ruina întreaga cauză”. Tot el recomanda ca trecerea la agricultura colectivă să se facă treptat și cu prudență. Aceste recomandări tactice erau la fel de valabile ca și recurgerea la „măsurile excepționale” la care a apelat Stalin în 1929-1930.

Terminologia folosită era identică cu aceea utilizată în anii 20-30 în Uniunea Sovietică: „politica de îngrădire a culacilor (chiaburilor, în variantă românească)”, „decalizare” (deschiaburire), „lichidarea ca clasă a culacilor” etc.

Din punct de vedere instituțional, s-a recurs la implementarea structurilor de tip sovietic: colhozurile (fermele colective), având drept corespondent Gospodăriile Agricole Colective; sovhozurile (fermele de stat) – Gospodăriile Agricole de Stat; tozurile – întovărășirile agricole; S.M.T-urile – Stațiunile de Mașini și Tractoare. Instituțiile sovietice erau copiate cu toată organigrama, regulamentele de funcționare erau traduse pur și simplu din limba rusă. Dacă mai existau ezitări cu privire la adoptarea unor anumite metode,

consilierii sovietici aveau grijă să dea indicațiile necesare.

Așa cum sunau recomandările Moscovei, construcția socialismului la sate urma să fie abordată cu prudență. „Problema țărănească, afirma C. Pârvulescu la Plenara din 3-5 martie 1949, este problema cea mai grea, cea mai dificilă pe care trebuie s-o soluționeze partidul nostru în calea spre construcția socialismului în țara noastră. Aceasta a fost problema cea mai grea și în Uniunea Sovietică, pentru că aici e vorba de milioane de oameni, de mici proprietari, cu mentalitatea individualistă de mici proprietari, de milioane de țărani săraci și semiproletari, pe care trebuie să-i pregătim, să-i determinăm să meargă cu noi împreună pentru o viață mai bună, pentru construirea socialismului, și de aceea este problema cea mai dificilă”²⁴.

Liderii P.M.R./P.C.R. erau conștienți de dificultățile care stăteau în fața colectivizării: reputația proastă printre țărani a colhozurilor sovietice; dificultățile economice; atașamentul față de pământ al țaranului.

Vasile Luca atrăgea atenția că după preluarea puterii de către bolșevici în toamna lui 1917, în România au început să circule multe „calomnii” despre agricultura de tip sovietic. „Aceste calomnii, spunea Luca, au pătruns adânc în sânul țărănimii și au creat o atmosferă de teamă și de frică de colhoz”²⁵.

Existau, de asemenea, motive economice serioase care îndemneau la prudență. Anii de război afectaseră producția agricolă, iar seceta cumplită din perioada 1946-1947 și livrările de produse către U.R.S.S. împovăraseră și mai mult gospodăria țărănească. Producția agricolă, și așa precară, s-ar fi prăbușit, punând în pericol programul de industrializare masivă pe care-l preconiza regimul, agriculturii rezervându-i-se doar un rol de sector auxiliar al industriei. „Starea de înapoiere în care se găsește agricultura noastră constituie o piedică foarte serioasă pentru dezvoltarea industriei noastre socialiste”²⁶, arăta Gheorghiu-Dej în Raportul prezentat la Plenară.

Motivațiile de natură psihologică făceau improbabilă o colectivizare eficientă în România. Spre deosebire de „dușmanii de clasă” de la oraș, la atașamentul față de proprietate se adăuga determinarea oamenilor de a lupta pentru pământul lor. Având în vedere că țărănimea reprezenta majoritatea absolută a populației, 12 milioane din 16 (75% din populația țării), o

politică de colectivizare rapidă ar fi necesitat o imensă desfășurare de forțe de represiune, de care oricum regimul nu dispunea la ora aceea, iar eșecul unei astfel de campanii ar fi pus în cauză însăși existența regimului comunist. Gheorghiu-Dej era și el conștient de acest risc: „chiaburul e periculos, e tenace, e combativ. Chiaburul se deosebește chiar de confrății săi, burghezii de la oraș, prin aceea că nu face multă teorie. El pune mâna pe topor, pe ciocan, trage din ascunziș, își apără cu prețul vieții lui proprietatea pentru că la el există intrat în sânge acest sentiment de proprietate. Nu așa ușor îl vom lovi, cum de exemplu am lovit pe industriaș”²⁷.

Principalul obiectiv stabilit de Plenară, transformarea socialistă a agriculturii, urma să se realizeze pe două direcții: prin organizarea de structuri colectiviste de tip G.A.C., S.M.T., G.A.S. și intensificarea luptei de clasă la sate, lupta împotriva chiaburului, acest simbol al capitalismului la sate, fiind prioritară. Se avea în vedere spargerea solidarității sătești, rupea legăturilor tradiționale, polarizarea lumii satului prin desemnarea ca dușman a chiaburului și punerea în antiteză a conceptelor de proprietate colectivă și proprietate individuală.

Termenul de chiabur avea mai curând o conotație politică și ideologică, decât economică, chiaburul fiind tot țăran, dar mai gospodar, mai eficient decât alții. Țărănimea ca întreg era conștientă de interesele sale de clasă și aceste interese se manifestau fie în opoziție cu marii moșieri, fie cu „străinii de la oraș”. Nu se poate spune că țăranii săraci îi iubeau pe cei bogați. Îi invidiau, dar îi și respectau, făcând parte din lumea lor și la nevoie fiind gata să se solidarizeze cu ei.

Desemnarea ca dușman al chiaburului și „îngrădirea”, iar mai apoi „lichidarea” acestuia urma să servească drept exemplu pentru țăărănimea mijlocașă, considerată o „clasă oscilantă”. Aceasta trebuia să fie convinsă că între cele două alternative, teroarea și gospodăria colectivă, ultima era de preferat.

Strategia regimului avea în vedere ruperea țăărănimii sărace și mijlocașe de sub influența chiaburimii, de sub ceea ce se considera a fi dependența economică față de aceasta: „e un fapt că chiaburimea, burghezia satelor, deține poziții economice în sat, ținând într-o măsură destul de mare în dependență celelalte părți ale țăărănimii”. Țăranul pe care comuniștii îl considerau chiabur era un lider

economic și se bucura de respectul celorlalți săteni. Gheorghiu-Dej definea astfel chiaburimea: „Chiaburimea – burghezia satelor – e un tip cu totul deosebit, un tip care și-a întocmit gospodăria muncind, asudând, exploatând și speculând, e un tip combativ, un element care nu se deosebește mult de restul țăranilor dacă te uiți la îmbrăcămintea lor, la faptul că muncesc. De aceea și în ochii țăranilor, chiaburimea trece încă drept niște oameni vrednici, buni gospodari. Câtă putere are acest punct de vedere în sat asupra restului țăranilor, despre fizionomia lor de buni gospodari, o dovedește și faptul că această mentalitate, și felul acesta de a considera pe bunii gospodari, a pătruns chiar și în rândurile partidului nostru”²⁸. În ambele cazuri trebuia să se obțină sprijinul țăărănimii sărace și mijlocașe. Dacă țăărănimea săracă era considerată „forța principală pe care se sprijină clasa muncitoare la sate”, alianței cu țăărănimea mijlocașă i se acorda o mare atenție – „chiar dacă mijlocașul e rece față de problema colectivizării” (Chivu Stoica) – datorită ponderii economice a acesteia, atâta vreme cât chiaburul era considerat dușman. În privința lichidării chiaburilor, Dej atrăgea atenția că aceasta va fi rezultatul unui proces îndelungat, pentru moment – martie 1949 – trebuind dusă o luptă de îngrădire și nu de lichidare: „Există aici un pericol de stânga, dar și un pericol de dreapta. Pericolul de stânga este ca nu cumva să se întâmple ca întâi să lichidăm, apoi să îngrădim. Să nu ajungem în asemenea condiții pentru a împinge partidul de a trece la lichidarea chiaburimii, lăsându-se orașele noastre descoperite, în ceea ce privește aprovizionarea cu pâine. Este o problemă foarte serioasă. În al doilea rând, în această perioadă, în aplicarea politicii partidului de limitare, de îngrădire a chiaburimii, alunecăm spre dreapta de a acoperi, prin necesitatea aprovizionării cu produse alimentare a orașelor. Trebuie o bună chibzuială. Așa cum s-a arătat, înțelegem ca atunci când chiaburului îi cresc aripile, să i le tundem. Îl ții strâns de gât și nu-i dai voie să răsuflă, decât ca să nu moară sau îl pui în asemenea condiții să nu poată refuza, pentru că putem întâmpina și acest fenomen”²⁹.

Supravegherea aplicării sarcinilor trasate de Plenara din martie 1949 cu privire la „transformarea socialistă a agriculturii” a fost încredințată unei comisii, a cărei componență și conducere au fost stabilite în ședința Secreta-

riatului C.C. din 28 martie 1949³⁰. Responsabilă cu colectivizarea din partea Biroului Politic urma să fie Ana Pauker³¹. Ea superviza și activitatea Ministerului Agriculturii, care avea deja în subordine S.M.T-urile și G.A.S-urile și urma să preia și G.A.C-urile, pe măsură ce se înființau. Ministerul Agriculturii a primit sarcina să elaboreze statutul model al gospodăriilor colective, iar în cadrul său a fost creat un nou departament: Direcția Gospodăriilor Colective. La Plenara din 23-24 ianuarie 1950³² s-a hotărât crearea unor noi secții în aparatul C.C., printre care Secția Agrară și Secția Organelor Conducătoare de Partid. Acestea urmau să preia prerogativele comisiei înființate în primăvara lui 1949, dar comisia respectivă, dintr-o anumită inerție, va mai activa până în vara lui 1950, având în vedere că tot Ana Pauker rămânea responsabilă de activitatea din domeniu.

La nivel local, un rol important era rezervat comisiilor agricole înființate pe lângă Sfaturile Populare și organizațiile de partid sătești care aveau ca sarcină să ducă o „stăruitoare și permanentă muncă de lămurire și convingere” în favoarea gospodăriilor colective. În cadrul Plenarei din 3-5 martie 1949 s-a stabilit ca pentru început să fie constituite un număr restrâns de gospodării colective, care să funcționeze ca model și să fie sprijinite de stat prin G.A.S-uri și S.M.T-uri. Au fost fixate, de asemenea, o serie de principii călăuzitoare, precum: întemeierea de G.A.C-uri doar prin liberul consimțământ al țăranilor, necesitatea aprobării C.C. pentru fiecare gospodărie nou-înființată, interzicerea accesului chiaburilor în noile structuri colectiviste. În ședința din 2 aprilie 1949³³, Secretariatul C.C. a aprobat propunerile comisiei pentru organizarea gospodăriilor colective privind înființarea în fiecare județ a câte unui „goscol” ca model, de preferință în zone cerealiere. Din punct de vedere al suprafeței, s-a stabilit o medie de 100-200 ha pentru o G.A.C. și un minim de 3 ha de familie necesar la intrarea în gospodărie. Acolo unde pământul nu era de ajuns, pentru că cererile veneau în majoritate de la țăranii săraci, cu pământ puțin, suprafața urma să fie completată cu terenuri de proveniență bisericească, în special (instituțiile respective preferând să renunțe la pământ sub formă de donație către stat, pentru că nu mai aveau posibilitatea să-l muncească).

Înființarea gospodăriilor colective urma să se facă eșalonat, pe măsura îndeplinirii condițiilor stabilite de comisie. Astfel, în iulie 1949, dintr-o primă serie de 60 de cereri de înființare de G.A.C.-uri s-a stabilit că 21 îndeplineau condițiile, dar organizarea lor urma să se facă în grupuri de cinci-șase, „pentru a nu crea deodată greutate și să se poată duce muncă de educare și convingere ca înființarea să nu se facă contra voinței țăranilor”.

Organizarea G.A.C-urilor presupunea existența unor zone agricole compacte, care să permită desfășurarea în bune condiții a lucrărilor mecanizate. Având în vedere faptul că parcelele de pământ ale țăranilor colectivizați erau risipite, s-a decis să se recurgă la comasarea forțată a terenurilor. Urmău să fie alese cele mai bune pământuri, de preferință de la chiaburi, iar la schimb să fie date terenuri mai îndepărtate, fărâmițate, de slabă calitate. Și în această problemă, teama de reacția țăranilor era mare: „Să mergem foarte încet, recomanda Ana Pauker, și cu mare grijă, pas cu pas, cu mult tact, să nu ne trezim cu tulburări prea mari și să dăm înapoi”. Din cele 60 de județe au fost selectate pentru a se recurge la comasări numai cinci, mai mult pentru testarea reacțiilor. În orice caz, comasările s-au făcut fără bază legală propriu-zisă, un decret prin care se afirma dreptul statului de a face comasări „în interesul colectivizării” fiind adoptat abia în iunie 1950.

Pe lângă faptul că erau dotate cu cele mai bune terenuri, obținute prin comasare, G.A.C-urile se bucurau de reduceri de 20% la cotele obligatorii către stat (în vigoare din 1948), 10% la tariful S.M.T-urilor și scutire de impozitul pe venitul agricol pe timp de doi ani de la înființare.

Alte două pârgii urmau să fie folosite de stat pentru sprijinirea G.A.C-urilor: Gospodăriile Agricole de Stat și Stațiunile de Mașini și Tractoare. G.A.S-urile, întărite prin intrarea în patrimoniul lor a moșiiilor expropriate la 2 martie 1949, urmau să vină în ajutorul G.A.C-urilor prin furnizarea de semințe selecționate și animale de rasă, dar rolul lor era mai ales unul educativ, de gospodărie-model, care trebuiau să dovedească „superioritatea metodelor științifice agrotehnice asupra metodelor actuale de muncă ale țăranimii, superioritatea agriculturii socialiste asupra agriculturii particulare parcelare”. S.M.T-urile, la rândul lor, erau considerate „cel mai însemnat mijloc de a introduce

tehnica avansată în agricultura noastră înapoiată". Ele urmau să acorde un tratament preferențial asociațiilor agricole și gospodăriilor colective. Pe baza directivelor comisiei de partid care a început să lucreze în primăvara lui 1949, în perioada august-octombrie au fost organizate 56 de G.A.C. iar până în primăvara lui 1950 încă 120. Având în vedere că potrivit statutului G.A.C. gospodăriile se înființau la inițiativa țăranilor, în toată această perioadă s-a acționat fără un plan anume, aprobările pentru înființarea G.A.C. fiind date pe măsură ce veneau cereri de la nivel local.

Pentru partea de sud-est a Transilvaniei, avem date privind desfășurarea procesului de colectivizare în anul 1949 în următoarele localități: în județul Odorhei: Tălișoara, Filiaș, Varghis; în județul Târnava-Mare: Vânători, Saros(ul), Laslea (Lesnea), Buica³⁴, Șeica Mică³⁵; în județul Trei-Scaune: Ilieni, Angheluș, Turia și Cernatul de Jos; în județul Târnava-Mică, localitățile Bazna, Jagăr (Zagăr)³⁶ și Chiribău³⁷.

Cereri de înscriere în gospodăriile agricole colective au fost făcute în localitățile: Tălișoara (16), Filiaș (103) și Varghis (51) în județul Odorhei³⁸; Vânători (38) – județul Târnava-Mare³⁹; Bazna (65) și Zagăr (111) în județul Târnava-Mică⁴⁰, Ilieni (36), Angheluș (35) și Cernatul de Jos (34) – județul Trei-Scaune⁴¹.

Direcțiunea Organizatorică – Serviciul de Sinteză întocmea pentru luna iunie 1949 analize de sinteză pentru localitățile susceptibile de a se înființa gospodării colective.

În județul Trei-Scaune erau vizate localitățile Cenadul de Jos (Cernatul de Jos) și Turia.

Comuna Cenadul de Jos (Cernatul de Jos) avea 2330 „plugari” din care 49 se înscrieseră la Goscol (în limba rusă termenul similar pentru Gospodărie Agricolă Colectivă). Aceștia dețineau o suprafață de 90,31 ha din 2600 ha suprafață totală arabilă a comunei. Factorii locali de partid considerau că în comună există o „puternică organizație de partid” cu 86 de membri de partid. Se aprecia că „situația politică și economică este bună pentru Goscol”⁴².

În localitatea Turia dintr-o populație de 330 locuitori erau favorabili înființării Goscolului doar 74 de țărani săraci și mijlocași. Aceștia dețineau 111 ha dintr-un total de 2414 ha suprafață arabilă⁴³.

Susceptibile de se înființa gospodării agricole colective în județul Târnava-Mare erau și localitățile Vânători, Saros și Laslea.

În comuna Vânători pentru Goscol se pronunțau 38 de locuitori dintr-un total de 1.500, cu mențiunea că cei 38 dețineau o suprafață de 54,61 ha dintr-un total de 657 ha.

Organizația de partid avea 78 de membri, suficient de numeroși în opinia organelor de la centru iar situația era apreciată a fi favorabilă creării gospodăriei colective.

În localitatea Saros doar 55 de persoane din 1540 locuitori cât avea localitatea doreau înființarea gospodăriei colective. Ca și în cazul celorlalte localități enumerate mai sus suprafața era mică, doar 260, 66 ha din 964 ha. Erau însă și câteva condiții favorabile: G.A.S-ul se afla la doar trei km. iar numărul membrilor de partid părea relativ numeros – 82⁴⁴.

Localitatea Laslea avea să fie vârful de lance în declanșarea procesului de colectivizare în zonă. Solicitanții nu erau însă deloc numeroși doar 58 de locuitori dintr-un total de 1.500, nici suprafața deținută de aceștia nu era prea mare, 283, 90 ha iar membrii de partid erau mai puțin numeroși decât în celelalte localități, doar 44. Față de alte localități aici existau însă: S.M.T, G.A.S., dispensar medical și veterinar iar localitatea dispunea de lumină electrică⁴⁵, factori deloc neglijabili.

Primele date concrete despre începutul procesului de colectivizare în zonă le avem începând cu 5-15 iunie 1949. Locul desfășurării, comuna Cernatul de Jos. Procesul a parcurs următoarele etape: pe 7 iunie se prelucrează „problema” înființării gospodăriei colective. Se hotărăște ca pe lângă cei 42 de membrii înscrși să participe la ședința de constituire încă 35 capi de familie (pentru propagandă). În ziua de 8 iunie are loc ședința de constituire, desfășurată între orele 6-14. Se discută problema cooperativizării și proiectul de statut. Din cei 42 solicitanți sunt prezenți 29 și semnează doar 14, dintre cei „invitați” au mai fost de acord încă 11. Pe data de 9 iunie se duce „muncă de lămurire și agitație”, sunt „convinse” încă patru persoane. Acțiunea continuă și pe 10 iunie, mai sunt „lămurii” încă șase. Rezultatele fiind puțin convingătoare pe 11 iunie factorii de conducere constituie două grupe de „acțiune”, prima grupă având ca sarcină rezolvarea unor probleme de factură organizatorică și tehnică și în acest sens este convocată o ședință cu membrii Frontului Plugarilor și Uniunii Populare Maghiare (se va prescurta U.P.M.) din localitate (organizații aflate sub controlul P.C.R. și deci teoretic favorabile procesului de colectivizare).

Apar unele probleme, Balogh Andrei, membru U.P.M. declară că la cooperativă, la fiecare muncitor va fi folosit un zbir. Apar și primele proteste împotriva comasării terenurilor.

Grupa a doua se deplasează la Turia. Aici se organizează un Comitet de inițiativă format din 15 persoane și se prelucrează problema colectivizării și se pregătește ședința de constituire.

Pe 12 iunie are loc ședința de constituire, cu participarea a 90 de persoane. Ședința se repetă pe 13 iunie cu 300 de persoane iar pe 14 iunie are loc altă ședință cu doar 50 de persoane.

Procesul de colectivizare nu era însă privit cu ochi buni de localnici. În comuna Cernatul de Jos spre exemplu au avut loc cinci ședințe de „prelucrare”. Se considera că „această comună este una dintre comunele cele mai slabe din punct de vedere politic”. Se aprecia că procesul de colectivizare merge greu deoarece majoritatea locuitorilor este formată din țărani mijlocași cu câte 5-6 iugăre (unitate de măsură folosită în trecut echivalentă cu 0,58 ha) de pământ și din geambași de vite.

Nici țăranii săraci și nici o parte din ei împroprietăriți nu erau favorabili colectivului „afirmând că ei vor să rămână liberi și întrebând de ce nu se împarte pământul fermelor de stat între ei”.

Chiaburii erau văzuți ca principalii opozanți. Fulop Gavril care deținea 49 ha declara că dacă i se va lua pământul să primească pașaport și să fie lăsat să plece liber. Văduva lui Manași Arthur cu 15 ha făcea propagandă împotriva colectivizării fiind considerată vinovată de sinuciderea soției lui Lagy Lazăr, membru cooperativ. Probleme crea și Cseh Andrei și cum am mai amintit Balogh Andrei.

Hollanda Alexandru cu 11 ha declara că nu este de acord să se „întovărășească” cu cei care au numai 3 ha. La rândul lui Beke Mihail menționa că dacă va observa că cooperativa merge bine va intra și el. Mihai Iosif era mai vehement specificând că nu e nebun să-și dea casa pentru colhoz și nu este frumos din partea statului să ia pământul de la țărani și să facă colhozuri și că M.A.N (Marea Adunare Națională) nu știe că aceste „înfăptuiri” sunt făcute de comuniștii locali⁴⁶.

În localitatea Turia lucrurile stăteau ceva mai bine. Compoziția socială era favorabilă înființării colectivei. Se făceau propuneri pentru

casa fostului „moșier” Opal Petre cu grajdurile și grădina să fie date în folosința G.A.C.⁴⁷

Pe 14 august 1949 avea să fie inaugurată și gospodăria agricolă colectivă din comuna Turia într-o atmosferă de „mare entuziasm”⁴⁸.

Așa cum menționam Laslea (gospodăria se numea „Ogorul Roșu”) ocupă un rol important în cadrul simbolisticii procesului de colectivizare la nivel național. Face parte dintr-un „club select” al primelor cinci cooperative înființate la nivel național: „Tractorul Roșu”-comuna Luna de Jos, județul Cluj, „Zorile” – comuna Turnișor, județul Sibiu, „Drum Nou” – comuna Zăbrani, județul Arad și „Victoria Socialismului” – sat Rășcani, comuna Drăxeni, județul Vaslui⁴⁹.

Interesante sunt informațiile pe care ni se oferă despre dotarea materială⁵⁰, pregătirea și atmosfera existentă în comună înainte de data oficială a inaugurării gospodăriei agricole colective. În comună⁵¹ existau condiții favorabile⁵², atmosfera era apreciată ca fiind bună, lucrările de comasare erau în plină desfășurare. Dar erau și probleme, doctorița din comună era criticată că nu respectă orele de program, nu depune muncă de lămurire și drept consecință era acuzată că „sprijină elemente legionare” și creează probleme naționale⁵³.

Organizația de partid⁵⁴ era și criticată pentru că ținea prea multe ședințe⁵⁵.

Nemulțumiri erau legate și de activitatea agentului fiscal.

Problema principală care frământa populația din comună era legată de cea a treierii la arie⁵⁶.

Procesul de colectivizare era urmărit cu atenție și de autoritățile locale dar și de cele de la centru.

În ședința din 21 iulie 1949 a Comisiei Țărănești⁵⁷ unde erau prezenți aproape toți membrii comisiei⁵⁸ se menționa că în județul Târnava-Mare, în comuna Saros se terminase măsurătoarea efectuată în vederea realizării comasării dar nu se făcuseră mutările și identificările terenurilor. Despre județul Trei-Scaune, se menționa că în localitatea Cernatul de Jos lucrările de comasare erau în curs de desfășurare, iar la Turia situația era foarte grea deoarece comasarea trebuia făcută în șase trupuri și continuată munca de lămurire a locuitorilor⁵⁹.

Pe 22 iulie 1949, este analizată situația comunei Laslea unde peste câteva zile urma să fie inaugurată gospodăria agricolă colectivă⁶⁰.

În ședința din 9 septembrie 1949, Toth Gheza prezintă modul cum s-a desfășurat inau-

gurarea gospodăriei agricole colective din localitatea Turia. El este completat de către Gheza Ludovic care analizează activitatea organizației de partid din localitate și prezintă greutățile pe care noua gospodărie le întâmpina⁶¹. Sunt ultimele informații pe care documentele de arhivă ni le transmit pentru anul 1949.

Putem aprecia în concluzie că informațiile pe care documentele de arhivă ni le prezintă pentru anul 1949 sunt interesante în ceea ce privește începuturile procesului de colectivizare în partea de sud-est a Transilvaniei, respectiv: „munca de lămurire și agitație”, pregătirea și atmosfera existentă în localitățile vizate, ședințele de constituire și prelucrarea proiectului de statut, procesul de comasare (mutările și identificările terenurilor), dotarea materială, perspectivele nu în ultimul rând greutățile întâmpinate de oficialități din partea populației. Ne dăm seama că încă din anul 1949 procesul de colectivizare era forțat în județul Trei-Scaune. În esență anul 1949 prefigurează ceea ce avea să se întâmple în anul 1950 în județul mai sus menționat când așa cum rezultă din alte documentele de arhivă, panoplia brutalităților oficialităților va atinge cote inimaginabile, respectiv:

1. Implicarea pe scară largă a Miliției și Securității, care i-au arestat, bătut și amenințat pe țărani;

2. Trimiterea în localitățile județului a elevilor și militarilor pentru a-și „convinge” părinții, sub amenințarea că dacă aceștia nu se înscriu în colectivă, copiii lor vor avea de suferit;

3. Amenințarea cu arma a țăranilor care nu voiau să semneze cererea de înscriere în colectivă;

4. „Munca de lămurire” desfășurată în condiții de terorizare a locuitorilor;

5. Exercițarea de presiuni asupra țăranilor considerați lideri de opinie în localitățile județului;

6. Exercițarea de presiuni asupra femeilor pentru a-și convinge soții să intre în colectivă,

7. Comasarea abuzivă a locurilor de pământ fertil și împrăștierea celor astfel deposedați cu loturi mai slab calitativ sau, pur și simplu, lipsirea lor de pământ dacă refuzau să se înscrie în gospodărie;

8. Umilirea și hărțuirea celor care refuzau să se înscrie;

9. Ademenirea nehotărâților cu promisiuni false⁶².

Pe fondul mai sus menționat țăranii au izbucnit în revolte spontane în localități precum: Micfalău, Moacșa, Lemnia și Valea-Crișului. Aceste acte de rebeliune nu au avut un centru coordonator, similitudinile dintre ele țineau de identificarea cauzelor care le-au provocat și de starea de spirit generală.

Rezultatul imediat al revoltei din județul Trei-Scaune a fost oprirea procesului de colectivizare în județ și la nivel național. Se dovedea încă odată că procesul de colectivizare era un proces impus din afară și nu avea nimic comun cu realitățile și tradițiile românești.

Din nefericire autoritățile comuniste își luau un mic răgaz procesul având să fie reluat anii următori cu și mai mare furie.

Ion BĂLAN

Note – Notes

1. Anghel Gâdea, *O răscoală țărănească în județul Teleorman*, în „Analele Sighet” (se va prescurta AS), 2001, 9, p. 249-263.
2. Dorin Giurgiu, *Începutul procesului de colectivizare în județul Alba (1949-1952)*, în „Apulum”, 2000, 37, nr. 2, p. 283-293.
3. Ion Idea, *Transformarea socialistă a agriculturii așa cum este ea prezentată de țăranii brăileni în declarațiile lor*, în AS, nr. 2, 1995, p. 113-126.
4. Sorin Oane, *Un studiu de caz: cooperativizarea agriculturii vâlcene*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-

Ploșor” Craiova” (se va prescurta AICSUC), 2002, 3, p. 227-236.

5. Gabriel Moisa, *Primele revolte țărănești din județul Bihor generate de procesul de colectivizare a agriculturii*, în „Analele Universității” din Oradea (se va prescurta AUDO ist. arh.), 1996-1997, 6-7, p. 311-326. Gabriel Moisa, *Revolte țărănești în județul Bihor cauzate de debutul procesului de colectivizare a agriculturii*, în „Acta Musei Porolissensis” (se va prescurta AMP), 2003, 25, p. 515-529.
6. Claudiu Porumbăceanu, *Aspecte privind procesul de colectivizare a agriculturii în zona*

- Sătmanului*, în „Crisia”, 26-27, 1996-1997, p. 315-325.
7. Alina Tudor, *Aspecte privind colectivizarea în județul Trei Scaune. Revolta țăranilor și cauzele ei* (se va prescurta Alina Tudor, *Colectivizarea în județul Trei-Scaune*), în AS, 1999, 7, p. 637-646. Este tratat procesul de colectivizare din fostul județ Trei-Scaune în anul 1950. În zilele de 10-11 octombrie 1950, Secretariatul C.C. al P.M.R. s-a întrunit într-o ședință specială pentru a discuta „abaterile de la linia partidului”, constatate în acțiunea de colectivizare. În centrul discuțiilor s-a aflat situația explozivă din județul Trei-Scaune unde, în urma abuzurilor flagrante ale activiștilor locali, avuseseră loc proteste violente ale țăranilor din localitățile: Micfalău, Moacșa, Lemnia și Valea-Crișului.
 8. Augustin Țărău, *Aplicarea decretului nr. 83/1949 în județul Bihor (Noaptea moșierilor)*, în „Crisia”, 1999, 29, p.223-244; Augustin Țărău, *Debutul colectivizării în Crișana și reacția lumii rurale*, în AMP, 2003, 25, p. 489-514; Augustin Țărău, *Dimensiunile procesului de colectivizare a agriculturii în Crișana*, în AS, 2001, 9, p. 198-211; Augustin Țărău, Nicolae Mișu, „Îngrădirea și desființarea chiaburimii” – etapa a doua a politicii agrare a P.M.R. – debutul procesului în județul Bihor, în Crisia, 2000, 30, p. 579-586.
 9. Potrivit Recensământului Populației din anul 1930 Județul Odorhei avea o populație de 130.282 locuitori din care 91,6% erau maghiari, 4,9% români, 2% țigani, 1% evrei, 0,4% germani. Reședința era la Odorheiul Secuiesc. Din punct de vedere administrativ-teritorial avea următoarele plase: Cristur, Ocland, Odorhei și Praid. Actualmente teritoriul fostului județ este cuprins în județele Harghita și Covasna. Vezi Lăcătușu Ioan; Lechințan Vasile; Pătrunjel Violeta, *Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, Miercurea-Ciuc, 2003. Surse net: [http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%a3ul-Odorhei-\(interbelic\)](http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%a3ul-Odorhei-(interbelic)), <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/odorhei/index.html>.
 10. Potrivit Recensământului Populației din anul 1930 Județul Târnava-Mică avea o populație de 149.482 locuitori din care 53,9% erau români, 23,6% maghiari, 16,1% germani, 5,1% țigani, 1,1% evrei. Reședința era la Târnăveni. Din punct de vedere administrativ-teritorial avea următoarele plase: Blaj, Diciosânmartin (Târnăveni), Dumbrăveni și Iernut. Actualmente teritoriul fostului județ este împărțit în județele Sibiu, Mureș și Alba. Surse net: [http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%ul-T%C3%A2rnava-Mic%C4%83-\(interbelic\)](http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%ul-T%C3%A2rnava-Mic%C4%83-(interbelic)), <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/tarnavamica/index.html>.
 11. Potrivit Recensământului Populației din anul 1930 Județul Târnava-Mare avea o populație de 147.994 locuitori din care 44,8% erau români, 11,8% maghiari, 39,7% germani, 2,6% țigani. Reședința era la Sighisoara. Din punct de vedere administrativ-teritorial avea următoarele plase: Agnita, Mediaș, Rupea și Sighisoara. Actualmente teritoriul fostului județ este împărțit în județele Sibiu, Mureș și Brașov. Surse net: [http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%ul-T%C3%A2rnava-Mare-\(interbelic\)](http://ro.Wikipedia.org/wiki/jude%C5%ul-T%C3%A2rnava-Mare-(interbelic)), <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/tarnavamica/index.html>.
 12. Potrivit Recensământului Populației din anul 1930 Județul Trei-Scaune avea o populație de 136.122 locuitori din care 16% erau români, 80,4% maghiari, 0,6% germani, 2,2% țigani, 0,5% evrei. Reședința era la Sfântul Gheorghe. Din punct de vedere administrativ-teritorial avea următoarele plase: Baraolt, Covasna, Sfântul Gheorghe și Târgul Secuiesc. Vezi Lăcătușu Ioan; Lechințan Vasile; Pătrunjel Violeta, *Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, Miercurea-Ciuc, 2003. Surse net: <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/triscaune/index.html>. Situația existentă în județul Trei-Scaune nu era favorabilă declanșării procesului de colectivizare. Județul avea o populație rurală în general înstărită și, deci ostilă procesului. În 1950 Vasile Luca declara „În Trei-Scaune în special... este un județ sovinișt, cu intelectualitate destul de reacționară, populație neproletară și acolo a fost un cuib reacționar foarte puternic szalașist-imredist”. Vezi Alina Tudor, *Colectivizarea în județul Trei-Scaune* apud Arhivele Naționale Istorice Centrale (se va prescurta A.N.I.C.) fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar 59/1950, f. 63.
 13. Secția Agrară cuprinde documente din perioada 1921-1965, principalele genuri de documente întâlnite fiind: stenogramele ședințelor secției, procesele verbale, informările, referatele privind situația existentă în sectorul agricol. Cu unele excepții, puțini cercetători s-au aplecat asupra acestor documente. Ele au o valoare documentar-istorică deosebită, mai ales în ceea ce privește procesul de colectivizare a agriculturii. Pentru perioada de început a colectivizării, respectiv pentru anii 1949-1950 avem un număr însemnat de documente dintre care semnalăm: pentru anul 1949: procesul de constituire al primelor gospodării agricole, colectarea produselor agricole, activitatea

desfășurată de S.M.T-uri, însămânțările agricole etc.

Secția Agrară avea în subordine următoarele sectoare:

- Sectorul Gospodăriei Colective;
- Sectorul Gospodăriei de Stat și S.M.T.;
- Sectorul Colectări;
- Sectorul Cultura Plantelor;
- Sectorul Creșterea Animalelor;
- Sectorul Institutelor de cercetări agronomice;
- Sectorul Evidența Cadrelor

Secția Agrară colabora cu celelalte secții pentru a sigura controlul îndeplinirii hotărârilor partidului și guvernului de către organizațiile de partid și de masă în ceea ce privește realizarea și depășirea planului de stat în sectoarele care intrau în atribuțiile secției. Dintre sectoarele mai sus menționate, un rol deosebit în procesul de colectivizare l-au avut Sectorul Gospodăriilor Colective și Sectorul Colectărilor.

Sectorul Gospodăriilor Colective se ocupa cu executarea hotărârilor Partidului și Guvernului în „vederea întăririi gospodăriilor colective și a îndrumării țărânilor muncitoare pe calea transformării socialiste a agriculturii”.

Sectorul Colectărilor controla executarea hotărârilor Partidului și Guvernului în domeniul colectărilor.

Secția Agrară controla executarea hotărârilor Partidului și Guvernului de către:

- Ministerul Agriculturii;
- Direcția Politică de pe lângă Ministerul Agriculturii;
- Comitetul de Stat pentru colectarea produselor agricole.

14. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura P.M.R., București, 1951, p. 132.
15. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura P.M.R., București, 1953, p. 302.
16. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura P.M.R., București, 1951, p. 163.
17. Decretul nr. 33 în Monitorul Oficial (se va prescurta *MO*) nr. 117 / 22 mai 1948.
18. Legea nr. 203 publicată în *MO* nr. 140/23 iunie 1948.
19. Decretul nr. 119/1948 în *MO* nr. 150/2 iulie 1948. Comisia „întocmește planul general al economiei naționale în conformitate cu directivele și obiectivele economico-politice stabilite de guvern (art.2, lit. b).
20. Decretul nr. 121 în *MO* nr. 153/6 iulie 1948.
21. „Universul”, nr. 229/2 octombrie 1948.
22. *Ibidem*, nr. 260/7 noiembrie 1948.
23. Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura P.M.R., București, 1953, p. 231.
24. Dan Cătănuș și Octavian Roske (editori), *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, vol. I, 1949-1953* (se va pres-

curta *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, 1949-1953*), Institutul Național pentru Studierea Arhivelor Totalitarismului, București, 2000, p. 72-75.

25. *Ibidem*, p.80.
26. *Ibidem*, p. 86-96.
27. *Ibidem*.
28. *Ibidem*.
29. *Ibidem*.
30. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 29/1949, f. 3, vezi și *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. II, 1949* (se va prescurta *Stenograme, vol. II, 1949*), București, 2003, editori: Camelia Moraru, Laura Neagu, Constantin Moraru, Constantin Neagu, Claudiu Dincă și Ioana Zamfir, lucrare apărută sub egida Arhivelor Naționale ale României; *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, 1949-1953*, p. 113.
31. Despre rolul jucat de ea în procesul de colectivizare, păreri pro și contra, vezi Robert Levy, *România sub impactul comunismului – cooperativizarea. „Deviaționismul de dreapta” al Anei Pauker*, în *Revista de Istorie*, nr. 3-4/1997, p. 155-174; Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Traducere de Cristina Pupeza și Ioana Gagea, Editura Polirom, 2002, Capitolul V, Secreter pe probleme de agricultură, p. 78-111.
32. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 7/1950, vol. II, f. 19-53, 54-78, 232-246; vezi *Stenograme*, vol. II, 1949, p. 55-98.
33. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 32/1949, f. 114-117; vezi *Stenograme*, vol. II, 1949, p. 214-216.; *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, 1949-1953*, p. 114-116.
34. Într-un Raport de activitate întocmit de Marcu Iuliu (activist trimis de la centru să supervizeze procesul de colectivizare) pentru perioada 11 februarie-1 martie 1949 (dacă datele nu sunt cumva greșite știut fiind că procesul de constituire al gospodăriilor agricole colective a început în vara anului 1949) se preciza că acesta se deplasase în localitate pentru a constata dacă aici se poate constitui un G.A.C. Într-o primă etapă se înscriaseră 86 de persoane dintre care opt maghiari, 30 romi iar restul români. Activiștii locali care cunoșteau bine realitățile locului erau de părere că înființarea unei gospodării colective era posibilă în localitate peste circa un an (se putea conta pe un număr de cel mult 20 de persoane). A.N.I.C., Fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 51/1949, f. 1.
35. Același Marcu Iuliu informa că în localitate urma să ia ființă o gospodărie agricolă colectivă. Erau înscrise 131 de persoane și se aprecia că „s-a putut vedea bunăvoință din partea sec-

- torului de plasă". Sunt menționate și greutatea întâmpinate. Medicul din localitate era acuzat de propagandă împotriva colectivizării întrucât spusese unei femei că „nu va putea lucra la gospodăria colectivă, că acolo nu poate să îndeplinească norma, pentru că este mare și ea este bolnavă”. Greutăți făceau și locuitorii dintr-o comuna alăturată, aceștia fiind acuzați că „sunt majoritatea țărăniști”. La inaugurarea colectivei au lipsit mulți dintre cei care se înscriuseră inițial. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 51, 1949, f. 1-2.
36. În localitate același Marcu Iuliu raporta că din cei 71 de înscriși inițial doi „s-au șters fiindcă nu erau lămurite familiile”. Cu toate acestea se aprecia că „atmosfera este destul de bună” cu mențiunea că în localitate majoritari erau coloniștii veniți după 1945. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 51/1949, f. 1-2.
37. Aici mulți locuitori erau nehotărâți, din cei 50 înscriși inițial 25 s-au răzgândit iar ulterior alți 10 au decis și ei să se poată înscrie. Greutăți provocau conducătorii organizațiilor de masă „au început acțiunea pentru constituirea gospodăriei colective și pe urmă tot ei au fost cei care împingeau pe aceia înscriși să se șteargă, pentru că cu ei tot nu s-ar putea face gospodăria agricolă colectivă”. Constituirea gospodăriei agricole colective a fost amânată pentru toamnă. Vezi A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 51/1949, f. 2.
38. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 15/1949, f. 8.
39. *Ibidem*, f. 9.
40. *Ibidem*, f. 10.
41. *Ibidem*, f. 11.
42. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 30/1949, f. 25-26.
43. *Ibidem*.
44. În gospodăria agricolă colectivă s-au înscris 91 de persoane clasificați altfel după orientarea politică: 20 membri de partid, 50 membri ai Frontului Plugarilor, opt „antifasciști” și opt fără de partid. Cei înscriși posedau 390,50 ha, revenind pe cap de familie 4,28 ha. Comasarea urma să se facă în două trupuri din care cinci ha pentru vie. Gospodăria posedea ca inventar viu: cinci cai, doi boi, 44 vaci și 27 bivolițe iar ca inventar mort: 77 pluguri, 73 grape, 50 prășitoare, 144 care de boi, 17 semănători de porumb. Se preconiza ca activități principale: cultura cerealelor, zootehnia și viticultura. Ca perspective se avea în vedere: amenajarea unui atelier de fierărie, rotărie, tâmplărie, construcția unei creșe și amenajarea de birouri. Se considera că în clădirea primăriei care urma să fie cedată gospodăriei poate fi amenajat un grajd pentru 40 vite iar în alte cinci gospodării particulare care urmau să intre în posesia colectivei urmau să fie adăpostite alte 60 vite și 100 de porci. Pentru aceste amenajări era nevoie de 400.000 de lei. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 15/1949, f. 20.
45. *Ibidem*, dosar 30/1949, f. 25-26.
46. *Ibidem*, dosar 39/1949, f. 108-111. Comitetul de constituire era format din: Handrea Andrei, Doczi Dumitru, Matyas Francisc, Szekely Margareta și Komnat Grigore. Inventarul gospodăriei era format din: 52,0400 ha teren arabil, 2,6700 ha fânețe, 3,5300 ha teren intravilan. Ca inventar viu posedau: doi boi, doi cai și două vaci iar ca inventar mort: cinci căruțe, șase pluguri și șase grape. Pentru buna funcționare a colectivei s-a dispus comasarea suprafeței de 140 ha, suprafață compusă din patru trupuri. La alegerea terenului s-a avut în vedere ca: terenul să fie de bună calitate iar comasarea să nu fie în dauna interesului plugarilor săraci și mijlocași (terenul fiind comasat pe terenul chiaburilor). Era nevoie urgentă de: trei atelaje boi, trei atelaje cai și cinci tractoare. Ca perspective se prevedea constituirea unei crescătorii de 30-40 de vaci, 25-30 viței și 15-20 de porci. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 39/1949, f. 115-116. Proiectul de statut a fost prelucrat de un activist încercat-Toth Gheza (nimeni altul decât fratele lui Vasile Luca), secretar adjunct al organizației de partid din județul Trei-Scaune. Interesante sunt întrebările puse de cei care au participat la discuțiile pe marginea proiectului de statut și doreau să între în gospodărie: „Cum car gunoiul dacă nu am decât o vacă?”; „Cum va fi cu adusul lemnului din pădure?”; „De unde primim furajele?”; „Dacă am șase copii primesc mai mult de la Gospodăria Colectivă?”; „Ce se întâmplă dacă intru cu 4-5 vite și peste un an mă dă afară?”; „Ce voi primi, bani sau produse?”; „Cum o să pot face casă pentru copii?”. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 15/1949, f. 63-66.
47. *Ibidem*.
48. S-a considerat a fi un mare eveniment. La inaugurarea gospodăriei au participat 2500 localnici, 3000 delegați din alte localități, 3000 muncitori din Târgul Secuiesc, Sfântul Gheorghe, Oituz, Comandau și delegați din județele Făgăraș, Odorhei și Brașov. Se aprecia că atmosfera este „foarte bună, aproape că nu se poate descrie în cuvinte entuziasmul țăranilor neînscriși”. A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – *Secția Agrară*, dosar 30/1949, f. 85-86.
49. „Scânțea”, din 24 iulie 1949. titlul articolului era: „Zi de răscruce pentru țăranimea muncitoare din țara noastră”. Se concluziona „țăranii sunt cei care au cerut C.C. al P.M.R. și Guvernului să se înființeze gospodării colective în

- satele lor iar comuniștii le-au făcut această favoare” (se vede cât cinism era din partea autorităților).
50. Gospodăria dispunea de 284,0210 ha teren cultivat, ca inventar viu: 16 cai, un bou, 40 vaci, șase bivolițe iar ca inventar mort 64 pluguri, 60 grape, 44 prășitoare, 16 hamuri, două tocătoare de nutreț, 26 semănătoare de porumb și drept construcții – cinci clădiri. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 74/1949, f. 12.
51. În localitate erau 338 de gospodării cu un număr de 1464 locuitori. În gospodărie erau un număr de 223 locuitori, pe grupe de vârstă: 118 persoane până la 18 ani, 132 până la 60 de ani și 23 peste 60 de ani. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 74/1949, f. 13.
52. Exista electricitate, cămin cultural bine dotat iar cooperativa funcționa bine. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 74/1949, f. 15.
53. *Ibidem*, f. 14.
54. Care număra 48 de membrii.
55. *Ibidem*, f. 14.
56. *Ibidem*, f. 15.
57. Viitoarea Secție Agricolă
58. Al. Moghioroș, Petrescu, Veritelnicov, Chirtoacă, Tănase, Malinschi, Olga Constantinescu, Găneț și Gogoiu.
59. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 74/1949, f. 3.
60. Vezi notele nr. 50-56.
61. A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar 37/1949, f. 10-12.
62. Vezi Alina Tudor, *Colectivizarea în județul Trei-Scaune* apud A.N.I.C., fond *C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 59/1950, filele 20, 22-23, 33, 38, 42,44, 75,76, 80.